

Så nära kriget svensk militär kan komma utan att strida

Om empati, ansvar och professionalism i att utbilda ukrainska soldater

anmäld av Håkan Silverup

TITEL:

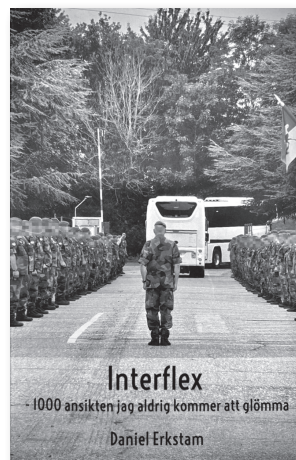
Interflex – 1000 ansikten jag aldrig kommer att glömma

FÖRFATTARE:

Daniel Erksam

FÖRLAG:

BoD – Books on Demand

BOKEN RÖR SIG i ett ovanligt och socialt laddat gränsland – mellan utbildning och krig, mellan professionell distans och mänsklig närhet, samt mellan att delta i krig indirekt men inte direkt i striden. Det är en berättelse om att utbilda soldater som inom dagar eller veckor ska till fronten i Ukraina – och om vad detta gör med den som står kvar vid utbildningsbarackerna i England.

Boken har till stora delar en autoetnografisk ansats. Hemvärnssoldat Erksam skriver som deltagare och observatör i den brittiskledda utbildningsinsatsen Interflex, där han under fem utbildningsomgångar har varit instruktör för ukrainska soldater i Storbritannien. Texten präglas av ett konsekvent närhetsperspektiv – detta är inte en strategisk översikt eller en policytext, utan en vardagsnära skildring av hur utbildningen faktiskt går till när dess yttersta konsekvens är liv eller död. Författaren beskriver utbildningsmoment som sjukvård, stridsskjutningar,

skyttegravskrigsföring, strid i bebyggelse och skydd mot drönare – moment som i sig är välbekanta i militär kontext, men som här laddas med en särskild tyngd eftersom de inte är hypotetiska om kriget kommer eller inte. Tyngden ligger i det som är påtagligt här och nu. Det som lärs ut av svenska instruktörer ska användas omedelbart, direkt i det pågående högentensiva kriget i Ukraina.

En styrka i boken är hur utbildningens pedagogik görs synlig. Erksam framhåller den svenska och väletablerade militära metoden med visa–instruera–öva–pröva (VIÖP) som särskilt effektiv i det nationella sammanhanget, inte minst när tiden är knapp och språkliga barriärer stora. Samtidigt ger han en inblick i hur utbildningsorganisationen präglas av friktioner: mellan svenska instruktörer, mellan instruktörer och tolkar, och i mötet med brittisk byråkrati och administration. Körjournaler, ammunitionsredovisning och regelverk framstår inte bara

som praktiska hinder, utan som uttryck för hur militära organisationer försöker upprätthålla kontroll och ansvar även när uppdragets moraliska och emotionella intensitet driver i motsatt riktning.

Det är dock i skildringen av relationerna som boken blir som mest angelägen. Trots uttalade regler om att inte skapa personliga band mellan instruktörer och de soldater som utbildas, visar Erksam hur detta i praktiken är omöjligt. Intensiva veckor av gemensamt arbete, stress, humor, frustration och oro skapar relationer som inte låter sig reduceras till roller. Ansikten fastnar, berättelser bärs vidare, och kontakten upprätthålls ibland även efter utbildningens slut – trots att detta formellt är otillåtet. Författaren beskriver hur avslutningsparaden, där soldaterna skickas vidare mot kriget, och den dagliga tysta minuten för stupade klockan 0900, gör krigets närvaro konkret och oundviklig. Utbildningen blir inte en isolerad institutionell process, utan en del av krigets sociala konstruktion – att utbilda, sättas in i strid och utöva det militära dödliga våldet.

En av bokens mest intressanta och samtidigt mest obekväma dimensioner är dess behandling av skuld och psykisk belastning. Erksam tar in och omkonstruerar begreppet "survivor guilt light" för att beskriva den känsla som kan uppstå hos instruktörer – en skuld över att själv inte vara vid fronten, samtidigt som man har skickat andra dit och vet att vissa inte kommer att överleva. Instruktörerna är inte stridande, men de är heller inte opåverkade. Ändå behandlas uppdraget formellt som en vanlig tjänstresa, snarare än som en insats med arbetsgivarens uppföljningsansvar och psykologiskt stöd som normalt förknippas med utlandsveteraner. Här finns en implicit, men tydlig, kritik av hur organisationen definierar och erkänner krigsnära erfarenheter förvärvade genom Interflex. Att hemkomsten markeras

med diplom och plakett, men inte med medalj, blir i boken en symbol för denna betydelsefulla men oklara position som utbildningsinsatsen Interflex har.

Som bok är *Interflex – 1000 ansikten jag aldrig kommer att glömma*, varken en systematisk studie eller en heroiserande krigsskildring. Dess styrka ligger i det mellanmänniska och organisatoriska mellanrummet – i hur den visar att militär utbildning i krigstid är lika mycket relationsarbete och känsloreglering som teknisk kompetensöverföring. Erksam är självkritisk och reflekterande, och pekar på förbättringsbehov i både utbildningens upplägg och i samspelet mellan nationella kontingenter. Det gör texten trovärdig och analytiskt intressant, även när den är tydligt personlig.

Bokens begränsning är samtidigt dess förutsättning. Den är erfarenhetsnära och anekdotisk, vilket gör att generaliseringar måste göras med försiktighet. Men just därför fyller den en viktig funktion i en offentlighet där berättelser om krig ofta domineras av att vara direkt involverad i strid, militär strategi eller politiska aspekter på krig. Här får läsaren istället ta del av det som sällan syns – hur det är att stå precis intill kriget, utan att själv delta, och bära med sig ansvaret och empatin för de människor man tränat.

Erstams bok är ett betydelsefullt och ovanligt bidrag till förståelsen av det samtida militära stödet till Ukraina. Den visar hur gränsen mellan att utbilda och att delta indirekt i ett krig blir socialt porös, och hur kriget fortsätter att verka i instruktörens liv långt efter att utbildningen är avslutad. För den som är intresserad av militär profession, organisationskultur eller krigets mänskliga konsekvenser är detta en bok som förtjänar både uppmärksamhet och eftertanke.

Författaren är officer och doktorand vid sociologiska institutionen, Lunds universitet.